

Тези слова принадлежат на немския писател Жан Пол Рихтер. Изказани сякаш с лекота, съвсем просто и без излишна суета, те са събрали в себе си неоспорима истинност и всеобхватна пълнота. И как да не така при положение, че връзката между майката и детето започва още от самото раждането.

Ето затова настоящата работа е посветена на една от най-основните, важни и актуални теми, които представляват интерес за психологията- “ Подходи за изучаването на взаимовръзката майка – дете”. Спряхме се именно на нея, защото връзката между майката и детето е изключително силна и важна, тя има основно значение за развитието на детето, неговото бъдеще е дело на майката. Тази връзка може да помогне на детето да се развива, обогатява, да изгради своя ценностна система, но също така може да му причини много болка и страдание, да породи в него враждебност и несигурност и по много фатален и необратим начин да остави белег в живота му завинаги. Не може да не отбележим факта, че темата е била, е и ще бъде актуална докато свят светува, защото ежечасно, ежеминутно се раждат деца, а за пълноценното общуване с тях са ни необходими познания, правилно отношение и подходи.

В детството процесът на общуване в семейство има особено значение за развитието на детето. Майката играе първостепенна роля поради своеобразието на функциите, които осъществява в семейството: дори и без да е дала живот на детето, тя може да съдейства пълноценно в семейството за осъществяване на социализацията му чрез удовлетворяване на неговите потребности. Важ-но-то значение има нежната майчина ласка за психосоциалното развитие на детето. Привързаността, която започва своето развитие в младенческа възраст към майката, поради близостта и в обгрижването продължава да действа като стимул на активността и поведението. Разнообразието от средства за общуване: експресно-мимически, предметно-действени и речеви създава условия за сближаване и укрепване на чувството за привързаност. В образа на майката детето пренамира трите личностни позиции, които пресътворява и в играта: позиция на дете, позиция на родител и позиция на възрастен. В разнообразието от ситуации мястото на тези позиции се променя, като преобладава някоя от тях в различните форми на поведение.

Ограниченията при общуването при безличен или неестествен контакт, хладност, вражда, насилие при общуване или пресичане опитите на общуване създава ”психични бариери” между дете и възрастен, които заменят истинското общуване със стереотипи, със стандартни поведенчески реакции.

Детето израства и се формира като личност предимно под въздействието на социалната среда. А социалната среда е всичко в човешкото общество, сред което живее детето: семейството в тесен смисъл на думата, роднините, близките и приятелите на семейството, които са чести гости в дома на детето, децата от неговата

улица, от детската градина, от училище; други познати и непознати деца; тук се включват учители и възпитатели, познати и непознати възрастни. Всеки от изброените със своето поведение би могъл да стане стимулатор за взаимодействия полезни в развитието на детето.

Целта, която съм си поставила е да се запозная с конкретна информация по въпроса, да разгледам идеите на д-р Тагарева по проблема, да ги синтезирам, обобщя и представя в по-достъпен вид.

ОСНОВНИ ПОДХОДИ В ИЗУЧАВАНЕ НА ВЗАИМОВРЪЗКАТА

” МАЙКА- ДЕТЕ”

Психоаналитически концепции за детското развитие

Основните положения и идеи в психоанализата оказват значително влияние върху изграждане на научните представи за развитието на детето и за взаимоотношението му с първичния обект – майката. З. Фройд пръв посочва изключителното значение на ранните връзки на детето с майката и с другите хора за по-нататъшното му психично развитие.

Според класическите психоаналитични идеи, детето от раждането си има нагонни пориви, които трябва да задоволява. Нагонът е генетично детерминиран компонент на психиката, чието действие създава психична възбуда или вътрешно напрежение. Тази възбуда подтиква индивида към действие, което е генетично програмирано, но може и да се променя в зависимост от индивидуалния опит.

В психоанализата с понятието обект (object) се обозначава личност или предмет от

външната среда, който от психологична гледна точка е значим за психичния живот. През първите фази на развитието отношенията с обектите са свързани преди всичко с нагоните и най-вече със сексуалния порив, който се нуждае от обект за разтоварване и задоволяване. Връзката с реалния обект (майката) е резултат първоначално от съществуващата нагонна нужда и взаимоотношенията между нагоните и обектите запазват своето дълбоко значение до края на живота на човека.

Към средата на 1930 година привърженици на психоаналитичното направление - Р. Спиц, Д. Боулби, А. Фройд и др. наблюдават пряко поведението на деца, разделени от своите майки, които живеят в приюти и в болници във военна и следвоенна Европа. Р. Шпиц описва картини на тежко изоставане, на психическо и физическо развитие на деца, които се отглеждат без майчина грижа. Явлението, описано от автора, получава названието хоспитализъм.

Привържениците на психоанализата изучават природата на връзката между майката и детето. Ако майката по различни причини не може да изпълни своята роля в качество на надеждно средство за удовлетворяване на потребностите и обезпечение на комфорта, то може да се стигне до анаклинична депресия, развитие на "лъжовно Аз", срив в процеса на отделяне – индивидуализация.

Е. Ериксън създава психоаналитична концепция за отношението между "Аз"-а и обществото. Съгласно идеите на автора, развитието се състои от осем последователни стадия, всеки от който определя уникална криза или предизвикателство на обществото към развиващата се личност. Основна задача през първия стадий, оралния, е формиране на базово доверие към света и преодоляване на чувството на отчуждение. Съотношението между доверието и недоверието към света се определя от наличие на майчинска любов и нежност в грижата към детето. Задачата на втория стадий, аналния, е борбата за собствена независимост и самостоятелност

Отношението между чувството за независимост против чувството за срам и съмнение води до установяване на съотношение между способността на детето да си сътрудничи с другите хора и да отстоява своето. Равновесието между тези противоположности ще бъде положително, ако родителите и близките възрастни не подтискат стремежа на детето към автономия.

Най-важният принос на психоанализата в контекста на разглеждания въпрос е в акцентирание на влиянието на ранните емоционални взаимоотношения с майката върху

психическото и личностно развитие на детето в бъдеще.

Теории за научаването

Друго направление в изучаване на взаимодействията и ранните връзки между детето и майката се осъществява в рамките на бихевиористичния подход.

Такава е концепцията за вторично подкрепление. Долард и Милер считат, че физиологическите потребности на организма (глад, жажда, физически комфорт) са основни стимули, подбуждащи детето към действие. Това, което удовлетворява физиологическите потребности, например храна, се нарича първично подкрепление, а всичко, което съпътства задоволяването на тези потребности (хора и предмети), е вторично подкрепление. Майката, обезпечавайки комфорт и храна, е вторично подкрепление във взаимодействието с детето.

Представата за това, че емоционалната връзка между бебето и майката се основава на задоволяване на физиологическите потребности, е господствала до към 1960 година. На храненето се е отделяло голямо внимание: дали е от шише или от майчината гърда, дали е по режим или не, как се осъществява прехода от кърмене от гърда към хранене с шише. По-късни разработки доказват, че броят на кърменията, преобличанията и удовлетворяването на органичните потребности сами по себе си не води до възникване на привързаност. Удоволствието от докосването (топлота, мекота, възможност да се сгушиш) е в основата на взаимовръзката „майка - дете“, а не задоволяването на такава потребност като глада.

Теорията на научаването обяснява също как родителите се привързват към детето - отговорите на бебето са вид подкрепление за майката. Ако кърмачето спира да плаче,

когато майка му го вземе на ръце, то това е подкрепление за майчиното поведение и стимулира повторни подобни действия.

В по-късните теории за социалното научаване се обръща внимание на това, че формирането на взаимоотношения между детето и майката включва в себе си определена социално значима активност на възрастния. Привързаността възниква, когато родителите учат детето да разбира актовете и да участва в междуличностните взаимодействия. Майката показва на детето как да изразява своите чувства към близките, например, да ги прегръща и целува.

Взаимното обучение е важна част от процесите на установяване на връзки.

Приносът на теориите за социалното научаване по отношение на разглеждания проблем е, че обръщат специално внимание на опита от детско-родителските отношения.

Етологическа теория

Етологическите теории поставят акцент върху еволюционната основа в поведението. Етологическите термини, използвани при изучаването на кърмачетата, са „импринтинг“, „критическа фаза“, „вродени облекчаващи механизми“. Феноменът „импринтинг“ (запечатване) е свързан с изследванията на К. Лоренц, който забелязва, че току-що излюпените патенца следват навсякъде майката патка. Авторът предполага, че малките са биологически запрограмирани за това да следват първия движещ се обект, който виждат след излюпване. Обикновено този обект е майката, затова следването след нея е първата крачка в импринтинга, формиращ емоционалната връзка с майката. Импринтингът възниква в много кратък и строго определен за всеки отделен вид период на ранния онтогенезис. „Критическите фази“ са ограничени периоди от развитието, при които децата и родителите са чувствителни към сигналите, идващи от другия. Дразнителни, предизвикващи инстинктивни реакции в критическите фази, не предизвикват същото поведение, ако не действат в този период. За патетата критическият период е деня на излюпване. „Вродените облекчаващи механизми“ са

вродени поведенчески отговори, които детето използва при съответстващ сигнал от родителя.

Термините, описващи поведението на животните, се използват и в изследвания на кърмачета, въпреки че отношенията между майката и бебето имат качествено друг характер.

Етологическите теории обръщат внимание на вродените сили, обезпечаващи оцеляването и развитието на детето и на това, че гените на новороденото човешко дете са продукт на дълга еволюционна история и влияят върху всеки аспект от развитието му.

Теория за привързаността

Теорията за привързаността изхожда от психоаналитичните и от етологическите идеи за съществуващи вродени програми на поведение на детето, които предизвикват необходимите за оцеляването и за развитието грижи от страна на околните. Съгласно теорията на Д. Боулби, много модели на бебешкото поведение, като вкопчването, плача и усмивката, имат за цел да предизвикат реакция на грижа от страна на възрастния и по този начин да съдействат за развитие на емоционалната връзка между детето и родителите. Авторът провежда за Световната организация по здравеопазване серия от изследвания, изучаващи влиянието на сепарацията - отделянето на детето от майката върху развитието на детето и разкрива, че установяването на продължителни, топли, емоционални взаимоотношения с майката (или със заместващата ѝ фигура) има висока значимост и висока цена за психическото развитие на детето. Резултатите сочат, че отсъствието или разрушаването на подобни взаимоотношения води до дистрес, до сериозни проблеми в поведението и в развитието на детето.

Според Д. Боулби, привързването служи за целите на адаптацията и оцеляването. Детето и възрастния, между които се изгражда привързаност, се държат по начин, съвършено различен от този при общуване с други хора. Те добре разбират сигналите, отправени един към друг, и установяват по същество първите социални връзки. Детето

притежава определена способност да встъпва в общуване с възрастния, сигнализирайки за своите потребности, а възрастният е способен да разбира проявите на детето и адекватно да им отговаря в процеса на взаимодействие . |

Привързаността на детето се проявява в три феномена:

- Обектът на привързаност (най-често майката) по-добре, отколкото всеки друг човек, може да успокои детето.
- Детето предпочита да играе с обекта на привързаността, а когато е разстроено или огорчено, търси утешение най-вече при него.
- В присъствие на обекта на привързаност децата се чувстват по-уверени, по-спокойни, отколкото при неговото отсъствие.

За диагностика на привързаността между детето и майката М. Ейнсуърт и сътрудници разработват специална експериментална процедура, наречена „непозната ситуация“ („strange situation“). Експериментът се състои от осем

триминутни епизода, в които се наблюдава поведението на детето, когато е с различни възрастни и когато е самичко. Стандартната процедура на теста включва следните постановки:

1. Майката (близкия възрастен) с детето влизат в експерименталната стая, в

която се намира психологът, който след това излиза.

1. Майката и детето се намират в стаята сами, майката е пасивна, на детето

се предоставя възможност да изследва обстановката.

3. Непознат възрастен влиза в стаята, мълчи една минута, после разговаря с

майката и се приближава към детето, а майката излиза от стаята.

4. Непознатият възрастен и детето остават сами.

1. Майката се връща, а непознатият възрастен излиза. Майката се старее да утешава детето, ако то се е разплакало, а после излиза.

6. Детето остава самичко в стаята.

7. Непознатият възрастен се връща в стаята и взаимодейства с детето.

1. Майката се връща. Непознатият възрастен излиза.

Експериментът „непозната ситуация“ позволява да се определят следните четири вида привързаност на детето към майката:

- **Тип В** - надежна безопасна привързаност. Децата с този тип привързаност активно изследват новата обстановка в присъствие на майката. Не изпитват дистрес при раздялата с нея и когато са самички с непознатия (това се регистрира предимно в трети и четвърти епизод). При завръщане на майката се радват и лесно се успокояват.

- **Тип А** – ненадеждна, небезопасна привързаност от отбягващ тип. Децата от тази група не протестират против излизането на майката и продължават да си играят, не обръщат внимание и на нейното завръщане. Такива деца изгелждат самостоятелни,

емоционално неутрални, отстранени от близките възрастни.

- **Тип С** - Ненадежна небезопасна амбивалентна привързаност от тревожно-съпротивляващ се тип. Децата с този вид привързаност често проявяват тревога, бурно реагират на раздялата с майката, отказват да взаимодействат с непознатия. Но когато майката се върне, децата като че ли се стремят към общуване, но в същото време отблъскват възрастния, прекратяват контакта (на-пример детето иска да го вземат на ръце, после веднага иска да го пуснат на земята).
- **Тип Д** - Небезопасна привързаност от дезорганизиращ тип. Децата с такъв тип привързаност при раздяла с майката проявяват аномални, противоречиви реакции, например страх при нейното завръщане, предпочитане компанията на непознатия възрастен, търсене на контакт и едновременно избягване на контакт. Поведението на детето изглежда дезорганизирано и дезориентирано.

Типът привързаност, според М. Ейнсуърт, в голяма степен зависи от опита, придобит от ранните взаимодействия с майката. При чувствително отношение на майката към бебето, привързаността е преди всичко надеждна, която е свързана с чувство за безопасност. В случай на негативен опит от предишни отношения, детето в стресови ситуации може да прояви амбивалентно отношение, да се съпротивлява или да избягва взаимодействие с майката.

Днес теорията за привързаността има широк спектър на приложение. Тя:

- Активно се вмести в различни психологически теории, обхваща и използва практически всички популярни психологически подходи.
- Излиза от пределите на ранната детска възраст и се пространяват върху целия онтогенезис. Разглеждат се фактическите връзки между качеството на привързаността и по-нататъшните успехи на човека в общуването, в семейния живот, в професионалната сфера.

- Прилага се в областта на клиниката и патологията. Отделни видове акцентуации и психически аномалии се разглеждат като резултат от различни типове нехармонични ранни отношения с родителите.

Културно-исторически подход

Друг подход към изучаването на детското развитие и общуването с възрастните е този от гледна точка на културно-историческата концепция за психическото развитие, теорията за дейността и концепцията за възникване и развитие на общуването .

Според Л. Виготски културата обезпечавя контекста, в който детето се развива.

Важна е ролята на родителите и на другите възрастни, които предават културните ценности и опита на по-младите. Благодарение на общуването с възрастния е възможно децата да усвоят обществено-историческия опит, в хода на който се извършва тяхното психическо развитие. Общуването на детето с възрастния се определя като един от най-важните фактори за психическо развитие на детето.

Културно-дейностната психология разглежда детето като социално същество, което след раждането си попада в света на хората с неговите природни, но преди всичко културно-исторически закони и което реализира своята активност във форма на дейност.

Представените до тук основни направления в изучаване на психическото взаимодействие между майката и детето говорят за много важната роля на това взаимодействие за психическо развитие на детето. В последните години са проведени редица изследвания, посветени на способностите на новородените, на активността на бебетата в диадата „майка-дете“.

РАЗТРОИСТВА НА ПРИВЪРЗАНОСТТА

Поведението на привързаност е такъв клас поведенчески реакции, който е насочен към постигане на близост с друг индивид. Насрещното поведение /отклика/ е грижата на родителя за детето.

Чрез привързаността се развива способността да се създават и поддържат връзки, основани на тази привързаност. Ако родителите не взаимодействат с детето за формиране на сигурна връзка дете-родител, по-късно през живота си възрастният, който не е сигурен във връзките, основани на привързаността, приживява различни емоционални разстройства.

Джон Баулби, отбелязва, че “децата, които не са преживели взаимна привързаност, по-трудно се свързват с другите”. За тези деца е много трудно да се научат да изграждат каквито и да било взаимоотношения. Те не са се научили да се грижат за другите. Като са получили малко любов, имат проблеми и с даването на любов.

Общо взето, децата, които са били жестоко пренебрегвани са най податливи да пострадат от липсата на привързаност.

Поведението, насочено към създаване на привързаност, се проявява в зависимост от възрастта, пола и обстоятелствата, и донякъде в зависимост от опита в ранно детство.

За да се привърже, детето трябва да бъде близо до специалния човек. Да бъде близо, означава да може да проявява следните черти на привързаността:

- **специфичност** – да се насочи към един или няколко конкретни индивида, подредени по предпочитание;
- **трайност** – да създаде провързаност, която продължава обикновено през целия човешки живот;
- **ангажираност на емоциите** – много от най-интензивните емоции възникват по време на оформянето, поддържането, прекъсването и подновяването на отношения, характеризиращи се с привързаност.

Силната привързаност помага на детето: - да развие пълният си интелектуален потенциал; да разбира усещанията си; да мисли логично; да развие съвестта си; да се научи да разчита на себе си; да се справя със стреса и фрустрацията; да преодолее обичайните страхове и притеснения; да развива бъдещи взаимоотношения; да редуцира чувството на ревност.

Трябва да се помни, че първата връзка на детето с обгрижващия го стои в началото и оказва съществено влияние при осъществяването на по-нататъшните връзки на индивида. При тази първа връзка детето се научава какво може и не може да се очаква от другите. Деца, които не преживяват здравословен процес на даване и приемане в тази връзка може и да не могат да го преживеят и при другите връзки.

От съществено значение е детето да се научи да се доверява. Дете, преживяло една здравословна привързаност по-лесно пренася тази привързаност към някой друг, като развива привързаност в допълнение.

Видове привързаност между майка и дете

Сигурна, надежна привързаност - тези деца показват строго предпочитание към родителя пред непознатия. При липсата му плача, а когато той се завръща, бързо се успокояват и търсят близък физически контакт. Използват родителя като сигурна база при изследване на непознатата ситуация.

Сигурната привързаност се наблюдава у деца, чиито майки са сърдечни и с навременен отклик на сигналите на детето.

Факторите за формиране на сигурна привързаност са:

- Възможност за установяване на близки отношения с един човек;
- Чувствително родителстване /качество на грижете/;
- Ролята на индивидуалните характеристики и особености на детето;
- Взаимоотношения в семейството, опита на родителите от собственото им детство.
-

Избягваща привързаност - това са безразличните деца, неоткликващи в присъствието на родителя; не се наблюдават промени в поведението им както при липса на родителя, така и при неговото завръщане.

Несърдечно отношение на майката, но навременен отклик на сигналите на детето, формира избягваща привързаност.

Съпротивляваща се или афективна привързаност - децата търсят близостта на родителя, често не изследват средата. При завръщането му - са гневни, трудно се успокояват, удрят го, може да говорят с гръб към него, да са явно враждебни или да проявяват свъхинтимност с родителя.

Сърдечно отношение на майката, но не навременен отклик на сигналите на детето, формира афективна привързаност.

Дезорганизирана /дезориентирана/ привързаност - при връщане на родителя децата показват объркано и противоречиво поведение, подтиснати са. Налице е замаяна лицева експресия. Внезапно могат да заплачат, но по-типично е да заемат "замръзнала"

поза.

Ненавременен отклик на сигналите на детето и несърдечно отношение на майката, формира дезориентирана привързаност.

Видове реакции при раздяла

Протест - съпровождащ се с остро душево страдание. Детето плаче, вика, тръшка се; забелязват се признаци на паника и активна моторика. Първо доминира тревожността от раздялата, а в последствие идва и гнева.

Отчаяние - появява се след няколко дни. Намаляват активните движения, наблюдава се отпусната лицева експресия, детето плаче монотонно, изглежда пасивно, отдръпнато, жално и нещастно. Появява се тъга. На външен вид то е тихо и спокойно, но е нарушен

сЪНЯ.

Отчуждение - детето проявява интерес към предметите и играчките, но изглежда пасивно, безразлично и се обръща встрани при вида на родителите си.

Етапи в нарушенията на привързаността при малките деца

1 етап - 0-6 месеца – чест плач, неприятно усещане при докосване, нежелание на детето да бъде успокоявано от други, повтарящи се движения с цел самоуспокояване.

Проблемите с привързаността на тази възраст могат да доведат до пристъпи на гняв и в следствие до негативна самооценка; до преживяване на детето, че винаги то е виновно за лошите неща, които се случват; до поведенчески проблеми и обучителни трудности в по-късна детска възраст.

За да се избегне е необходимо да се увеличи физическия контакт с детето, детето да се носи повече за да бъде навсякъде с родителя. Ако бебето е по-чувствително към определена сензорна модалност, трябва да се акцентира върху нея, когато се общува с него. Необходимо е да се разбере на какво точно се радва и наслаждава – на кои звуци, докосвания, ритми, позиции, миризми реагира най-благоприятно.

2 етап - 6-10 месеца – прекалена доверчивост, липса на страх от непознати, повтарящи се движения с цел самоутеха /например люлеене/.

Нарушенията в привързаността на този етап в по-късна възраст ще доведат до преждевременно развитие, което тласка детето към позицията, че няма нужда от никого.

За да се избегне е необходимо да се поддържа структурирано ежедневиe, за да може детето да свикне с рутината. Необходимо е да му се дава възможност да изразява чувствата си. Плачът му може да се сигнализира за определено чувство, а не вик за помощ. Подобен плач може веднага да бъде успокоен, като детето се люлее нежно и продължително. Привързаността се стимулира и развива именно, когато детето се успокоява и когато важния за него човек е с него, когато то не се чувства добре. Проблемите с привързаността правят детето уязвимо към регресия в развитието.

3 етап - 10-18 месеца – прекалено силна тревожност на детето при раздяла с обгрижващия го родител.

Абсолютно нежелание на детето да се отдели дори за минута от родителя води след себе си и пълната липса на интерес от страна на детето за изследване на окръжаващия го света.

За да се избегне е необходимо, когато детето “тръгне” да изследва света, но забрави да се върне, за да провери дали родителя е там, същия може да стимулирате връщането му, като остави близо до себе си негови любими играчки и привлече вниманието му върху тях. Похвалата е задължителна, когато детето се върне.

Много от техниките за предишната възрастова група важат и за децата на тази възраст.

4 етап - 15-24 месеца – неспособност на детето да интегрира зависимост и независимост.

Детето, “замръзнало” в точката на тази дилема, избира една от двете крайности – или става отчуждено и дистанцирано, или прекалено прилепчиво.

Тревожността от раздяла може да продължи до училищна възраст, което ще доведе до поведенчески проблеми или обучителни трудности.

Проблемите на привързаността в тази възраст правят детето по-чувствително към провали и фрустрации, което води до силна тревожност, гняв и чувство за срам. Често външният израз на всички тези неща е защитното агресивно поведение.

За да се избегне е необходимо, когато хленченето на детето стане прекалено, то да се насочи към някаква дейност. Твърдите граници са много важни при формирането на цикъла на привързаност. Ако това не се направи, има опасност да се загуби постигнатото до момента. Прекаленото разглеждане, макар и добронамерено, няма да доведе до добри резултати. Детето трябва да се окуражава да разбира и изразява чувства си. Ако детето може вербално да изрази онова, което чувства, то няма да го изрази с поведението си.

5 етап - 24-36 месеца – неспособност на детето да осъзнае постоянството на собственото си Аз и на обектите, а това води до пречки при емоционалното свързване с хората, т.к. е налице страх от неизбежна загуба.

В поведението на детето това може да се прояви като прилепчивост /с цел да се предотврати загубата/ или отчужденост и дистанциране /с цел избягване на болката/. В последствие това може да доведе до проблеми при неочаквани битови промени или проблеми при преместване.

За да се избегне е необходимо да се направи ясна граница между детето и неговото поведение. Нереалистичните очаквания ще блокират развиването на привързаността, т.к. ще доведат до разочарования. И през този период регресиите са често срещано явление, ако привързаността е нарушена.

Начини на разстройване на привързаността

Дезинхибиран тип разстройство -Налице е невъзможност на детето да се привърже към определено лице.

Това са деца гледани от "разнообразни" баби и лели, при което детето се обърква и не знае коя всъщност е майка му, късно осиновените дете или деца отгледани в институции.

Тези деца не могат да осъществяват трайни връзки и конкретни комуникации в зрялата си възраст. Не правят разлика между близки /роднини/ и индиферентни нему лица. Зад голямата "отвореност" /подчертана общителност с непознати/ и зад размитата граница между родители и странични хора, обикновено стои неспособността за ясна и добра привързаност.

Тревожен тип разстройство - разстройство с тревога от раздяла

Различава се от обичайния страх от раздяла, присъщ на всяко малко дете. Изявява се след известен период на добро здраве.

Детето отказва да ходи на училище, да остане само в къщи, да спи отделно в съседна стая. Страхът завладява целия душевен свят на детето, не му дава покой нито през деня, нито през нощта – съня е неспокоен и е придружен от кошмари.

Обикновено това е дете, гледано от много тревожни хора. Майката е винаги на разположение и не го оставя никога само. Това дете е непрекъснато в присъствието на някой възрастен.

Реактивен тип разстройство

Нарича се още синдром на лошо отношение с децата. Детето изпитва постоянен страх и несигурност. Винаги е "нащрек" /свръхбдителност/.

Социалните му реакции са двойствени: приближава се при повикване, но с обърната в страни глава. Отдръпва се, ляга на пода, избягва срещи. Децата стават агресивни към себе си и към околните, или обратно - апатични.

Ефекти от липсата на привързаност

Не може да се каже, че има една единствена причина за появата на проблеми в привързаността. Доказано е, че съществуват няколко рискови фактори, чието наличие може да доведе до възникването на подобен проблем, а именно:

- нежелана бременност
- многократно хоспитализиране в първите три години от живота на детето
- употреба на наркотици по време на бременността и след раждането
- нереалистична представа на родителите за детето
- много хора, които се грижат за детето
- многократни смени на жилището, в което детето живее

- ранна история на загуби
- грубо и непоследователно родителстване
- физическо или сексуално насилие и др.

Липсата на привързаност има връзката със психологическите и поведенчески проблеми. Непривързаните деца имат трудности нормално да се свързват с другите. Може да се окаже, че децата нямат съвест, че са манипулативни, или че не изразяват искрено привързаността си.

Най-трудно за непривързаното дете е да расте социално. То има огромни трудности да се научи да изгражда и поддържа връзки от какъвто и да е характер. То не се е научило да се грижи за другите. Като е получило малко любов има трудности и в отдаването ѝ, както и във възприемането на правила и закони. Понеже децата не вярват на останалите, много от типовете поведение при тези деца целят да задържат на разстояние хората..

Някои от моделите на поведение, които децата проявяват за да задържат хората на дистанция са:

- слаб контакт с очи
- отдръпване /физическо, емоционално, изразено чрез страх/
- хронично безпокойство

- агресивно поведение
- безразборна привързаност
- липса на самоосъзнаване

Деца с разстройство на привързаността не могат да се доверяват на другите, особено на авторитетни фигури. Те възприемат себе си като жертви на живота и не поемат отговорност за нищо. Въпреки тази външна маска, вътре в себе си те се чувстват виновни за всичко лошо, което се случва. Социалните им умения са много ограничени. Склонни са да възприемат хората като взаимозаменяеми източници на удоволствие. Повечето от децата с разстройство на привързаността, още като бебета не са могли да се научат да се доверяват. Тези от тях, които са били отхвърлени, впоследствие стават отхвърлящи. Често срещано явление е тези деца да имат отхвърлящо или избягващо поведение, в повечето случаи – спрямо майката. Това поведение може да варира от пасивно безразличие до крайно нежелание и съпротива на детето да бъде докосвано - физическа или вербална агресия. В някои случаи, агресивното поведение се демонстрира само когато детето остане насаме с човека, когото не може да приеме.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Родителите могат да играят решаваща роля за преодоляване на проблемите на детето си, защото детството се смята за един от най-щастливите периоди в човешкия живот. Детството се свързва с безгрижие и радости, но за съжаление не за всички деца е така.

По правило семейството е най-важната и естествена среда за детското развитие. Природният инстинкт на родителите е да защитават децата си. Здравето и благополучието на детето са най-важни за един родител /в повечето случаи поне е

така/. Но нека не забравяме, че има и деца, които са изведени от семействата им поради факта, че именно тази семейна среда е неблагоприятна /вредна/, както за физическото, така и за психическото им развитие. Това са така наречените деца в неравностойно социално положение – деца отглеждани в институции – деца с доказани и недоказани социални, емоционални, поведенчески и др. разстройства.

Работата с тези деца е трудна и отговорна и изисква както добра професионална подготовка, така и безгранично търпение, неизчерпаем запас от идеи, умения и знания, индивидуален педагогически и психологически подход към нуждите и проблемите на всяко дете, съпричастност, топло човешко отношение, зачитане на индивидуалните потребности, възможности и способности на всички и всеки по отделно и не на последно място много, много любов.